

Postoje k bydlení a volby

Mgr. Jindřich Krejčí

Hlavní zjištění:

1. **Forma právního důvodu na užívání bytu má vliv na politické postoje lidí a na jejich volební preference. Vlastníci se častěji než nájemníci a družstevníci hlásí k pravici. Vlastníci by v současnosti výrazně častěji volili ODS a Čtyřkoalici. ODS má naopak výrazně menší podporu u nájemníků. Nájemníci by podstatně častěji než ostatní podpořili KSČM nebo nešli volit vůbec.**
2. **I když současná deregulace nájemného je považována za nutnou, zároveň silně převažuje obecná podpora pro regulaci trhu s bydlením státem. Je tomu tak u stoupců všech hlavních stran. Podpora pro regulaci je přitom nejmenší u ODS a u ostatních subjektů v pořadí Čtyřkoalice, ČSSD a KSČM postupně stoupá.**
3. **Z rozdílů v mínění voličů hlavních politických subjektů lze usuzovat, že největší podporu na prosazení reforem směřujících k uvolnění trhu bydlení najde především ODS, resp. vláda utvořená z politických uskupení napravo od středu. Obecná podpora pro regulační zásahy státu je vysoká, a to i u voličů pravice. Reformy směrem k uvolnění trhu proto nebudou populistickým řešením.**
4. **Mezi postoji voličů US a KDU-ČSL k regulaci trhu bydlení státem jsou velké rozdíly. Názory voličů US se blíží ODS a jsou dokonce mírně "pravicevější", postoje KDU-ČSL se blíží ČSSD. Deregulace a další otázky bytové politiky proto mohou patřit k oblastem, na nichž se koaliční partneři v budoucnu neshodnou.**

Bydlení je v současnosti v naší společnosti nejdražším statkem, jehož zajištění patří k základním lidským potřebám. Bytová politika státu a transformace vztahů na trhu s bydlením může podstatně změnit možnosti uspokojování této potřeby a majetkové poměry ve společnosti obecně. Otázky bydlení proto mají potenciál stát se klíčovým tématem pro politickou soutěž. Z dosavadního vývoje však lze dovodit, že jednotlivá politická uskupení zatím přistupovala ke konfliktním otázkám v oblasti bydlení velmi opatrně a nejednoznačně.

Typ bydlení a politické postoje

Z dat šetření Postoje k bydlení v ČR 2001 vyplývá, že **forma právního důvodu na užívání bytu nebo domu, tj. vlastnictví, kolektivní (družstevní) vlastnictví nebo nájem, má podstatný vliv na politické postoje.** Konkrétně byl sledován vliv typu bydlení na to, jestli se lidé hlásí k levici nebo pravici, a na jejich volební preference.

Vztah typu bydlení podle formy právního důvodu na užívání bytu nebo domu a sebezařazení respondentů na škále levice - pravice ukazuje tabulka 1. Většina obyvatel České republiky se hlásí k politickému středu. To platí i pro všechny sledované kategorie podle typu bydlení. Zároveň je však patrné, že ti, kteří žijí ve vlastním bytě či domě nebo tento byt či dům spoluvlastní nebo žijí ve společné domácnosti s vlastníkem (**dále jen vlastníci**) se výrazně častěji hlásí k pravici než ostatní. Naopak relativně vyšší zastoupení levice je především u členů bytových družstev nebo členů jejich domácností (**dále jen družstevníci**). Nájemníci a členové jejich domácností (**dále jen nájemníci**) významně častěji udávají příslušnost k politickému středu, než by odpovídalo rozložení celkové populace.

Výraznější rozdíly jsme zjistili u **rozložení podpory konkrétních politických stran** (viz **tabulka 2**). Dotazovaní ve výzkumu odpovídali na otázku, koho by volili, kdyby se volby do sněmovny konaly příští týden. Bylo zjištěno, že vlastníci by významně častěji podpořili ODS a Čtyřkoalici. Relativně menší podporu u nich má KSČM. ODS má zároveň výrazně menší podporu u nájemníků, a to i ve srovnání se Čtyřkoalicí, která je této straně v současném politickém spektru nejbliže. Nájemníci by naopak výrazně častěji než vlastníci a družstevníci dali svůj hlas KSČM nebo by nevolili vůbec.

Graf 1 ukazuje rozdíly ve složení podpory jednotlivých politických subjektů podle typu bydlení jejich potenciálních voličů. V grafu je jasně vidět vyšší podíl vlastníků mezi potenciálními voliči politických subjektů, které se řadí v politickém spektru více vpravo, a naopak vyšší podíl nájemníků u levicových stran.

Politické strany mají různý podíl podpory ve městech a na venkově. V sídlech různé velikosti je zároveň rozdílná i dostupnost vlastního bydlení. Proto jsme výše popsané vztahy testovali i v souvislosti s velikostí sídla. Bylo ověřeno, že tyto vztahy platí podobně jak Praze, tak v ostatních městech a v menších sídlech. Politické postoje jsou silně formovány obecně majetkovými poměry a sociálním postavením. Tyto faktory souvisí s bytovými poměry. Existence výše popsaných vztahů byla proto ověřena i nezávisle na příjmu na osobu v domácnosti, sociální třídě a vzdělání.

Názory na otázky bytové politiky u voličů jednotlivých politických subjektů

Graf 1 ukazuje rozložení postojů potenciálních voličů jednotlivých politických subjektů k **odpovědnosti občanů za jejich vlastní bydlení**. Zatímco více než polovina voličů ODS (57,6%) a zhruba polovina voličů Čtyřkoalice (50,2%) se domnívá, že starost o bydlení je především nebo spíše soukromou záležitostí každého občana a jeho rodiny, u voličů ČSSD a KSČM dominuje názor, že starost o bydlení je záležitostí jak občana a jeho rodiny, tak státu nebo obce. U voličů KSČM je ve srovnání s ostatními též výrazně větší zastoupení těch, kteří se domnívají, že starost o bydlení je především nebo spíše záležitostí státu nebo obce.

Klíčovou otázkou současných změn v bytové politice je **regulace trhu s byty státem**.

Dotazovaní ve výzkumu vyjadřovali svůj **názor na probíhající deregulaci nájemného**. Jak ukazuje **tabulka 3**, velká většina stoupců všech čtyř sledovaných politických subjektů považuje deregulaci za nutnou (ODS 87,7%, Čtyřkoalice 86,4%, ČSSD 79,3% a KSČM 72,5%). Většina však také považuje za špatný způsob, jak byla deregulace prováděna. Ve srovnání s ostatními stranami zastává tento názor méně voličů ČSSD, ale i v tomto případě se jedná o nadpoloviční většinu.

Přestože současná deregulace nájemného je považována za nutnost, obecně je **podpora pro regulaci trhu bydlení státem** velmi vysoká. Většina voličů KSČM (92,7%), ČSSD (86,1%), Čtyřkoalice (77,9%) i ODS (69,9%) podporuje názor, že stát by měl trh s bydlením regulovat stejně jako dosud nebo více.

Respondenti též vyjadřovali názor, zda regulovat ceny několika konkrétních položek spojených s bydlením. **Grafy 4a-b** ukazují průměrné odpovědi voličů hlavních stran na tyto otázky. Čím je průměr vyšší, tím více se blíží názoru, že stát nemá trh bydlení regulovat. Čím je průměr nižší, tím vyšší je podpora pro regulaci. Konfidenční intervaly průměru ohraničují oblast, v níž s 95% pravděpodobností leží reálná hodnota průměru. Pokud se konfidenční intervaly dvou hodnot navzájem neprolínají je rozdíl mezi hodnotami statisticky významný. Grafy nám dávají následující informace:

- Pouze u ODS, a to pouze u otázek regulace cen stavebních materiálů a cen domů a bytů při jejich prodeji, hovoří průměrný názor voličů proti regulaci.
- Podpora pro regulaci je u všech otázek nejslabší u ODS a u ostatních subjektů v pořadí Čtyřkoalice, ČSSD a KSČM postupně stoupá. Toto pořadí přitom přibližně odpovídá rozmístění těchto politických uskupení na pomyslné škále pravice - levice.
- Názory voličů KSČM se u všech položek statisticky významně liší od postojů voličů ostatních subjektů, a to směrem k podpoře pro regulaci.
- V názorech na regulaci cen pozemků, výše nájemného, výše poplatků za energie spojené s bydlením a výše stočného a vodného jsou voliči Čtyřkoalice blíže k ODS, zatímco u otázek regulace cen stavebních materiálů a cen domů a bytů při jejich prodeji mají blíže k postojům voličů ČSSD.

Vědomí, že především občan sám je odpovědný za své bydlení, je větší a podpora regulace trhu bydlení státem je naopak nižší u stoupenců politických subjektů, které na pomyslné škále levice - pravice řadíme více vpravo. Na základě postojů voličů lze usuzovat, že největší podporu pro reformy směřující k uvolnění trhu s byty ze současných hlavních subjektů politické scény najde především ODS a větší šanci na jejich prosazení tak bude mít vláda utvořená z politických uskupení napravo od středu.

I když většina obyvatel považuje současnou deregulaci nájemného za nutnou, obecná podpora pro regulační zásahy státu ve většině oblastí trhu bydlení je velmi vysoká a převažuje i u voličů pravice. **Opatrný a váhavý přístup politických subjektů k otázkám uvolňování trhu s bydlením je z tohoto pohledu namístě. Prosazování radikálních reforem, které by směřovali k uvolnění trhu, totiž rozhodně nemůže patřit k populistickým řešením.**

Rozdíly v postojích voličů Čtyřkoalice

Konstrukce otázky sledující aktuální preference bohužel neumožňuje zkoumat samostatně stoupence jednotlivých stran Čtyřkoalice. Výzkum nám ale dovoluje provést **srovnání postojů těch, kteří volili Unii svobody a KDU-ČSL** ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 1998.

Graf 5. dokumentuje výrazné rozdíly v postojích, které v otázkách názoru na regulaci trhu bydlení panují mezi voliči US a KDU-ČSL. Zatímco průměrný názor voličů US se blíží postoji voličů ODS a hovoří dokonce pro menší regulaci, než je tomu u této pravicové strany, postoje voličů KDU-ČSL jsou velice blízko postojům voličů ČSSD. Tyto vztahy jsou obdobné u všech položek, k jejichž regulaci se respondenti výzkumu vyjadřovali. Také v případě regulace cen stavebních materiálů, cen pozemků, cen domů a bytů při jejich prodeji, výše nájemného, výše poplatků za energie a výše poplatků za vodné a stočné je názor voličů US blízký voličům ODS, přičemž podpora regulace je u bývalých stoupenců US vždy mírně nižší a jejich názory tak lze považovat za "pravicovější". Postoje voličů KDU-ČSL se u všech těchto položek blíží názorům voličů ČSSD. Mezi US a KDU-ČSL je ve všech případech kromě názoru na ceny stavebních materiálů statisticky významný rozdíl.

Výrazné rozdíly v názorech voličů KDU-ČSL a US ukazují, že právě deregulace a další otázky bytové politiky mohou patřit k oblastem, na nichž se tito koaliční partneři v budoucnu neshodnou.

Tabulka 1: Sebezařazení vlastníků, družstevníků a nájemníků na pětistupňové škále levice – pravice (v %).

	Vlastníci	Družstevníci	Nájemníci
jasná pravice	8,1	4,0	3,5
spíše pravice	27,7	21,2	20,7
střed	43,8	42,1	48,7
spíše levice	17,0	25,2	23,2
jasná levice	3,4	7,6	3,9
Celkem	100,0	100,0	100,0

Zdroj: *Postoje k bydlení v ČR 2001 (Sociologický ústav AV ČR, STEM)*, N=3.138

Otázka: V politice se často užívají pojmy „levice“ a „pravice“. Kam byste se sám(-a) zařadil(-a)? 1 - jasná pravice, 2 - spíše pravice, 3 - střed, 4 - spíše levice, 5 - jasná levice, 8 - odmítl(-a), 9 - nevím / nemohu posoudit.

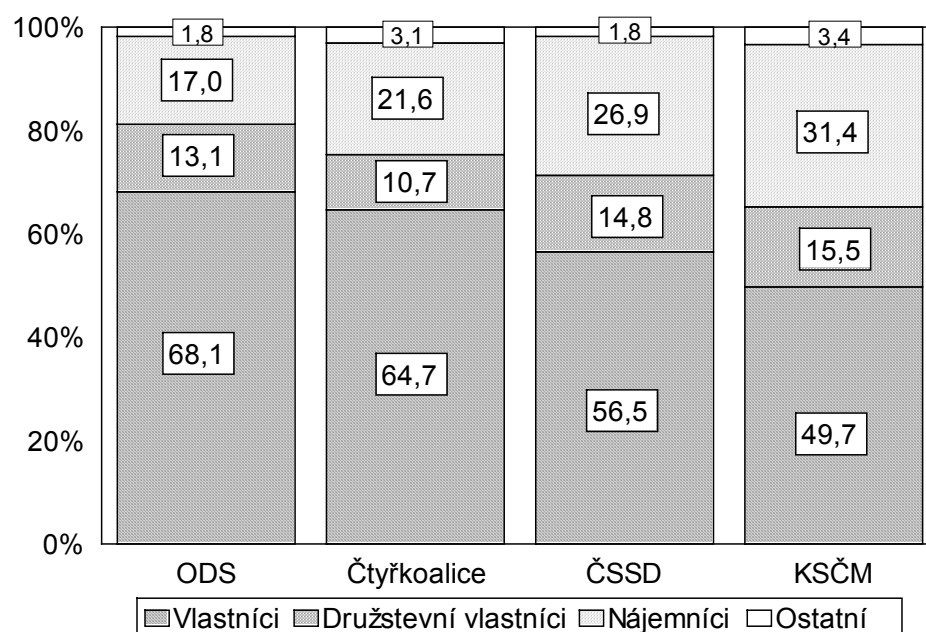
Tabulka 2: Volební preference vlastníků, družstevníků a nájemníků (v %).

	Vlastníci	Družstevníci	Nájemníci
ODS	19,4	17,4	11,8
Čtyřkoalice	16,1	12,4	13,1
ČSSD	13,4	16,3	15,5
KSČM	7,6	11,0	11,7
Ostatní strany	0,8	2,6	1,5
Neví	9,7	10,8	8,8
Nevolil/ nevolila by	33,0	29,4	37,6
Celkem	100,0	100,0	100,0

Zdroj: *Postoje k bydlení v ČR 2001 (Sociologický ústav AV ČR, STEM)*, N=3.450

Otázka: Můžete nám říci, kterou politickou stranu byste volil(-a), kdyby volby do Poslanecké sněmovny byly příští týden?

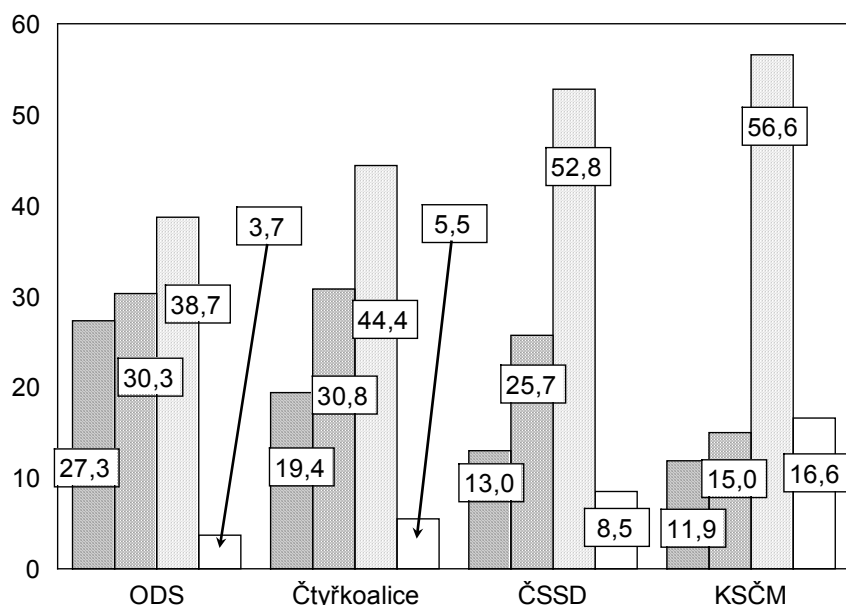
Graf 1. Podíl vlastníků, družstevníků a nájemníků mezi potenciálními voliči hlavních politických subjektů (v %).

Zdroj: *Postoje k bydlení v ČR 2001 (Sociologický ústav AV ČR, STEM)*, N=1.946

Otázka: viz Tabulka 2.

Graf 2: Postoj k odpovědnosti občanů za bydlení u potenciálních voličů hlavních politických subjektů.

Starost o bydlení občanů je:

- především soukromou záležitostí každého občana a jeho rodiny.
- spíše soukromou záležitostí každého občana a jeho rodiny.
- záležitostí jak občana a jeho rodiny, tak i státu nebo obce, ve které žije.
- záležitostí státu nebo obce, ve které žije.

Zdroj: *Postoje k bydlení v ČR 2001 (Sociologický ústav AV ČR, STEM)*, N=1.924

Otázka: Který z následujících pěti výroků vystihuje nejlépe Váš názor? Starost o bydlení občanů je: 1 - především soukromou záležitostí každého občana a jeho rodiny, 2 - spíše soukromou záležitostí každého občana a jeho rodiny, 3 - záležitostí jak občana a jeho rodiny, tak i státu nebo obce, ve které žije, 4 - spíše záležitostí státu nebo obce, ve které žije, 5 - především záležitostí státu nebo obce, ve které žije

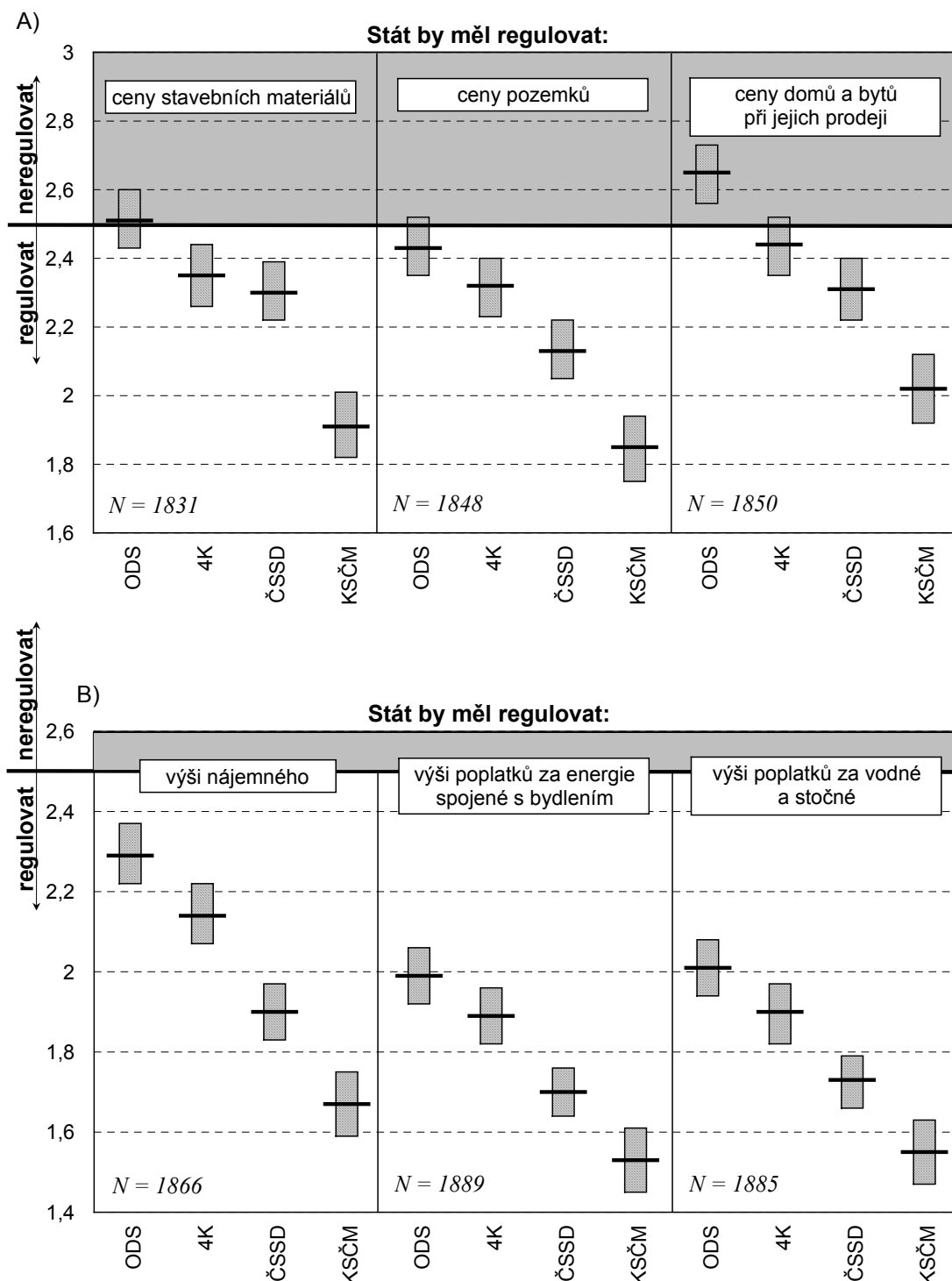
Tabulka 3: Názory voličů hlavních politických subjektů probíhající na deregulaci nájemného.

	ODS	Čtyřkoalice	ČSSD	KSČM
Deregulace nájemného byla nutná a byla prováděna dobře	25,3	25,3	27,7	16,1
Deregulace nájemného byla nutná, ale způsob, kterým byla prováděna byl, špatný	62,4	61,1	51,6	56,4
Deregulace nájemného nebyla nutná	12,2	13,6	20,7	27,5
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroj: *Postoje k bydlení v ČR 2001 (Sociologický ústav AV ČR, STEM)*, N=1.457

Otázka: V ČR probíhala od počátku 90. let deregulace (postupné uvolňování) nájemného. Který z následujících výroků vystihuje nejlépe Váš názor na tuto deregulaci? 1 - Deregulace nájemného byla nutná a byla prováděna dobře. 2 - Deregulace nájemného byla nutná, ale způsob, kterým byla prováděna, byl špatný. 3 - Deregulace nájemného nebyla nutná.

Graf 4a, b: Postoje potenciálních voličů hlavních politických subjektů k regulaci trhu s bydlením státem. Průměry a 95% konfidenční intervaly.

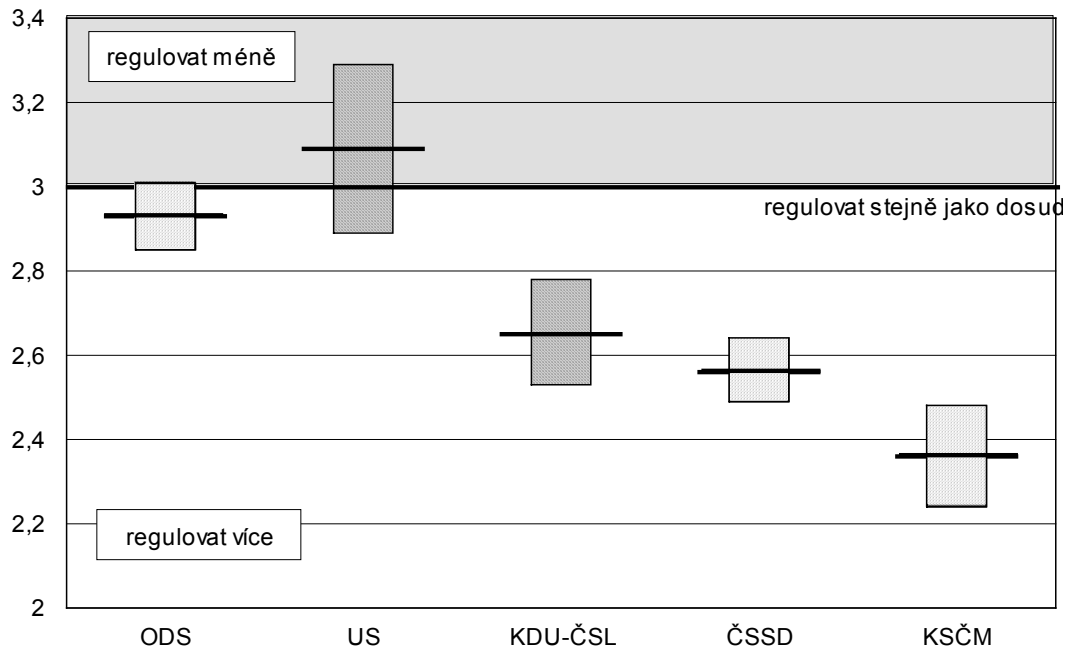

Zdroj: Postoje k bydlení v ČR 2001 (Sociologický ústav AV ČR, STEM)

Otázka: Domníváte se, že by stát měl regulovat...? 1 - rozhodně ano, 2 - spíše ano, 3 - spíše ne, 4 - rozhodně ne, 8 - odmítl(-a), 9 - nevím / nemohu posoudit. A. ceny stavebních materiálů, B. ceny pozemků, C. ceny domů a bytů při jejich prodeji, D. výši nájemného, E. výši poplatků za energie spojené s bydlením (elektřina, plyn, teplo), F. výši poplatků za vodné a stočné.

Poznámka: **95% konfidenční interval průměru:** Interval v jehož hranicích s 95% pravděpodobností leží reálná hodnota průměru. Pokud se konfidenční intervaly vzájemně neprolínají, dosažené hodnoty průměru se statisticky významně liší.

Graf 5: Strana volená do Poslanecké sněmovny v roce 1998 a postoje k regulaci trhu s bydlením státem. Průměry a 95% konfidenční intervaly.

Zdroj: *Postoje k bydlení v ČR 2001 (Sociologický ústav AV ČR, STEM)*, N = 1.666

Otázka: Domníváte se, že by stát měl regulovat trh s bydlením více nebo méně než v současnosti? Stát by měl regulovat trh: 1 - rozhodně více, 2 - spíše více, 3 - stejně jako doposud, 4 - spíše méně, 5 - rozhodně méně, 8 - odmítl(-a), 9 - nevím / nemohu posoudit.

Poznámka: **95% konfidenční interval průměru:** Interval v jehož hranicích s 95% pravděpodobností leží reálná hodnota průměru. Pokud se konfidenční intervaly vzájemně neprolínají, dosažené hodnoty průměru se statisticky významně liší.